

ÚJ ZEOLITH LELETHELY.

(Előzetes jelentés.)

Dr. MAURITZ BÉLÁTÓL.

A székesfejérvári-velencei gránitszigetet több ponton andesit és dacit töri keresztül. Egyike a kitöréseknek Velence és Nadap között (az országúttól nyugatnak) kőbányában jól föl van tárva. A kőzet, melyet itt fejtenek, kékesszürke friss andesit, melyben nagyobb gránitzárványok találhatóak. A friss kőzetrepedések mentén és egyes hólyagok közül laza, szétmorzsolható anyaggá van elmállva; az üregek pedig zeolithokkal vannak kitöltve.

Három év előtt egy kiránduláson, melyet dr. TOBORFFY ZOLTÁN kollégámmal tettem e vidékre, nagyobb mennyiségben *Lesuint* gyűjtöttünk e lelethelyen, ez év április havában pedig *heulanditot* és *chabasitot* fedeztem föl. A *chabasit* igen apró kristályokban van meg; a *Lessuin* 1—5 cm nagy kővéket és sugaras-rostos rózsákat alkot, melyeken csak a terminalis lapok vannak jól kifejlődve; míg a *heulandit* vizeszta 1—10 mm nagy kristályokban jelenik meg.

Az anyag ásványtani és vegytani vizsgálata folyamatban van.

RÖVID KÖZLEMÉNY.

A hangyák és a hangyasav hatása mészkőre. A közelmúltban a váci Nagyszál dachstein-mészkő területén járva szemembe ötlött egy 60 cm átmérőjű hangyaboly tetején fekvő 30 cm hosszú mészkődarab. Közepén mintegy 5 cm hosszú nyolcasalaku (∞) lyuk volt, a mely a 20 cm vastag mészkődarabban ferde irányban haladva egyenesen a *fekete hangyák* fészekbejáratához vezetett. A bejárat alakja tökéletesen egyezett a lyuk alakjával. Bár nem lehetetlen, hogy az egész lyuk a hangyák behatására keletkezett, mégis valószínűbb, hogy a hangyák csak hozzájárultak a lyuk keletkezéséhez. A lyuk

oldalfalán ugyanis egyes apróbb, tömöttebb részecskék állanak ki, melyek azt gyengén érdessé teszik s az egészek olyanforma külsőt adnak, mint a savak hatásának kitett mészköveké. Kétségtelen tehát, hogy ebben az esetben a kis repedés mentén keletkezett lyuk kibővítéséhez a hangyasav is hozzájárult.

Ennek igazolására próbákat tettem különböző erősségű hangyasav-oldattal, hogy annak néhány mészkőféleségre gyakorolt hatását megállapítsam. Ennek eredményeit az alábbiakban sorolom föl, megemlítvén azt, hogy az oldatok erősségét jelző százalékos adatok nem pontosak, csak megközelítők.

A kőzet neve	A hangyasav hígítási aránya							
	tömény	75%	50%	30%	20%	15%	10—12%	5%
Alveolinás laza lajta- mészkő (Sopron- rákos)	} Poralakban és darabokban teljesen feloldódik.							
Lithothamniumos f.-eocénkorú mészkő (Alsópetény)								
Vörös f.-liász mészkő (Piszke)	Igen gyen- gén old.	Gyen- gén	Erő- sebb	Elég jól oldódik	Jobban	Legjobban old.	Gyen- gén old.	
Dachstein mészkő (Nagyszál)	} Jól oldódik.							
F.-triászkorú bitume- nes mészkő (Csővár)	Jól oldja			Legerősebb oldás			Oldódik	
Dolomit (Veszprém)	Csakis hevítve mindegyikben jól oldódik.							

A végzett vizsgálatok azt mutatták, hogy a sav a hígítás arányában bizonyos fokig mind erősebben hatott a mészkőre, míg a tömény általában gyengébben. Minthogy a hangyák váladéka legföljebb közepes erősségű lehet, ez a váladék kétségtelenül lehet a mészkövekre oldó hatással, a váladékban jelenlevő egyéb anyagok pedig a mészkőre közömbösek.

Természetes, hogy a hangyáknak csekély savmennyisége csak keveset oldhat ki a mészkőből és ezt is csak hosszú idő alatt; ezért a hangyáknak nagyobb lithogenetikai fontosságot tulajdonítani nem lehet. Bizonyos esetekben azonban már megindult mállási folyamatoknak elősegítői vagy befejezői lehetnek. Nevezetesebb lithogenetikai szerepük már életmódjuk miatt sem lehet.

Dr. VADÁSZ M. ELEMÉR.